

PERFEKT U ŠPANJOLSKOM I PORTUGALSKOM

*Daliborka Sarić**

Filozofski fakultet u Zagrebu

*Daša Grković**

Filozofski fakultet u Zagrebu

U ovom radu bavimo se uporabom perfekta kao glagolskog vremena u standardnim europskim varijetetima španjolskog i portugalskog jezika (uvriježeni nazivi u gramatikama su šp. *pretérito perfecto* i pt. *pretérito perfeito composto*). Ako govorimo o PERFEKTU kao kategoriji, možemo reći da i jedan i drugi jezik odstupaju u većoj ili manjoj mjeri od onog što se smatra tipičnim pripadnikom te kategorije u jezicima svijeta. Perfekt u španjolskom specifičan je po svojoj širokoj uporabi, odnosno po tome što ne pokazuje stroge restrikcije u distribuciji, po čemu se vidi da se kreće prema gramatikalizaciji opće prošlosti, dok je perfekt u portugalskom specifičan po tome što se koristi u ograničenim uvjetima i nema spektar uporaba tipičnih za PERFEKT kao kategoriju. Analiza je temeljena na relevantnim lingvističkim radovima i na analizi korpusa prevedenih narativnih tekstova. Pokazalo se da perfekt u španjolskom uglavnom odgovara portugalskom aoristu, često u kombinaciji s česticom *já*, ako je riječ o rezultativnoj ili iskustvenoj uporabi, a perfektu samo u funkciji iskazivanja trajne situacije, iako ni u tom slučaju nema potpunog

* Daliborka Sarić, Filozofski fakultet u Zagrebu, dsaric@ffzg.hr

* Daša Grković, Filozofski fakultet u Zagrebu, dasagrkovic@yahoo.com

poklapanja u značenju, s obzirom da portugalski perfekt (s dinamičnim predikacijama) inherentno označava iterativnost.

Ključne riječi: rezultativni perfekt, iskustveni perfekt, narativni perfekt, perfekt trajne situacije, iterativnost

1. UVOD

Među jezicima koji PERFEKT kao vremensko-aspektualnu kategoriju izražavaju posebnim glagolskim konstrukcijama, tipološki su najčešća složena glagolska vremena tvorena s pomoćnim glagolom čije je temeljno značenje 'imati' ili 'biti' (85% jezika iz Dahlovog (1985) tipološkog istraživanja aspektualnih kategorija u jezicima svijeta)¹. Osim perifrastično, u nekim je jezicima PERFEKT izražen konstrukcijama u kojima se nalaze riječi čije je izvorno značenje „već“ ili „završiti“ (prikaz arealne distribucije v. u Dahl i Velupillai 2011). U španjolskom se perfekt, kao i druga složena glagolska vremena, tvori s pomoćnim glagolom *haber* i prošlim participom, a u portugalskom je pomoćni glagol *ter* (uz *haver* kao stilski obilježena varijanta, potisnuta u pisane forme).

Kada je riječ o značenju, ono se najčešće definira kao „relevantno za sadašnjost“; tako ga na primjer definira Comrie (1976): [...] *the perfect indicates the continuing present relevance of a past situation* (1976:52). U pristupima koji polaze od Reichenbachovog (1947) modela, taj je koncept formaliziran kao odnos vremenskih intervala u kojem se referentno vrijeme poklapa s vremenom govorenja, dok je vrijeme radnje smješteno u prošlosti. S obzirom na problem definiranja značenja, u lingvističkoj se literaturi PERFEKT kao kategorija određuje prvenstveno na temelju različitih uporaba.² PERFEKT se tako najčešće pripisuje jezicima koji posebnim konstrukcijama iskazuju sve ili neke od sljedećih funkcija: označavanje prošle radnje s rezultatom u sadašnjosti, izražavanje iskustva, odnosno činjenice da se određena radnje dogodila barem jednom u nekom (neodređenom) razdoblju u prošlosti, označavanje radnje koja traje od neke točke u prošlosti do sadašnjosti (vremena govorenja) i označavanje prošle radnje koja se dogodila u bliskoj prošlosti. Kao što se može vidjeti u nastavku, španjolski jezik izražava većinu tipičnih funkcija PERFEKTA, iako dijelom pokriva i funkcije opće

¹ Kada govorimo o perfektu kao konkretnom glagolskom vremenu, termin pišemo malim slovima, a velikim ako je riječ o kategoriji.

² Razrada mogućnosti postuliranja jedinstvenog značenja na primjeru engleskog v. Žic-Fuchs (2009).

prošlosti, dok portugalski jezik pokazuje znatne specifičnosti, to jest daleko uži opseg uporaba u odnosu na španjolski, ali i u široj tipološkoj perspektivi.

Perfekt se u romanskim jezicima tvori od prezenta pomoćnog glagola koji potječe od lat. *habere* (većina romanskih jezika) ili *tenere* (u portugalskom i galješkom), čija je gramatikalizacija počela u vulgarnolatinskom razdoblju. Budući da je riječ o tipičnoj nestabilnoj kategoriji, semantički razvoj do danas dao je vrlo različite rezultate. Može se također reći da se te konstrukcije nalaze u različitim stadijima razvoja, odnosno gramatikalizacije, jer su uočene određene pravilnosti promjena značenja u dijakronijskom slijedu. Tako Harris (1982) romanske jezike dijeli u četiri skupine ovisno o funkciji koju u tim jezicima imaju navedena složena glagolska vremena, što je prema navedenom autoru ujedno i odraz dijakronijskog razvoja značenja kroz četiri stadija (modificiranu analizu v. u Squartini i Bertinetto 2000). Na prvom je stadiju ostao perfekt koji označava određeno rezultativno stanje pri čemu se ne referira na prošlu radnju kao takvu, a danas ga možemo naći u južnim italomanskim idiomima, uključujući sicilijski i kalabrijski. Na drugom stadiju perfekt izražava ponavljaju radnju i trajanje od određene točke u prošlosti do sadašnjosti, a nalazi se u portugalskom, galješkom i nekim varijetetima hispanoameričkog španjolskog. Na trećem je stadiju došlo do gramatikalizacije onog što se smatra arhetipskim pefektom, a to je izražavanje relevantnosti u sadašnjosti radnje koja se dogodila u prošlosti – takav je perfekt danas u španjolskom, okcitanskom i katalonskom jeziku, s tim da se u europskom španjolskom perfekt kreće prema četvrtom stadiju – prema značenjima općeg prošlog vremena (o tragovima takve promjene u starijim španjolskim tekstovima v. Thibault 2000). Takvu semantičku promjenu Squartini i Bertinetto (2000:404) nazivaju *aoristic drift* ili aoristizacija, a u potpunosti se dogodila npr. u francuskom, sjevernim italomanskim idiomima, rumunjskom i sardskom, gdje je perfekt u potpunosti preuzeo funkcije opće svršene prošlosti. Napominjemo da je na većem dijelu hispanoameričkog područja jača upravo obrnuta tendencija – širenje aorista prema funkcijama perfekta, slično kao u američkom engleskom (v. Lars 2000).³

³ Unutar španjolskog postoje znatne dijalektalne varijacije u uporabi perfekta, posvjedočene unutar čitavog hispanofonog područja, što vrijedi i za luzofono područje, iako u nešto manjoj mjeri. V. npr. Laca (2010), gdje

2. PERFEKT U ŠPANJOLSKOM I PORTUGALSKOM – PREMA KONTRASTIVNOJ ANALIZI

U ovom poglavlju sažeto prikazujemo uporabu španjolskog perfekta koji smo klasificirali u četiri osnovna tipa – rezultativni perfekt (uz evidencijalni perfekt kao podtip), iskustveni perfekt (termin iz Žic-Fuchs 2009), perfekt trajne situacije (termin iz Žic-Fuchs 2009) i narativni perfekt – te iskazivanje istih vremensko-aspektualnih informacija (koje su samo u manjoj mjeri kodirane perfektom kao glagolskim vremenom) uspoređujemo s portugalskim. Perfektom s funkcijom relativne budućnosti ovdje se nećemo baviti, kao ni progresivnim perfektom. Suvremeni narativni tekstovi korišteni kao korpus navedeni su u izvorima. Po potrebi smo koristili i druge izvore koji su navedeni uz primjer. Eksplicitna isticanja dijelova teksta nisu navođena.

2.1. Rezultativni perfekt

Perfekt u španjolskom označava radnju koja se dogodila u prošlosti, ali je rezultat radnje prisutan i relevantan u sadašnjosti.

1. *Te he preparado* algo de cena. Si te apetece, lo recaliento y... (Zafón 2009:425)

Unatoč tvrdnjama da se u takvoj uporabi javljaju samo telične predikacije (npr. Martínez-Atienza 2006:155 prema Bertinetto 1986), što znači predikacije kojima je inherentno postizanje cilja, odnosno krajnje točke radnje (kao u prethodnom primjeru), korpus koji smo obradili potvrđuje da se u rezultativnoj uporabi javljaju i atelične radnje:⁴

2. Isaac, con el debido respeto, *ha bebido* usted como un cosaco y no sabe lo que dice. (Zafón 2009:423)

Kao podvrstu rezultativnog perfekta izdvajamo evidencijalni perfekt, pri čemu je najčešće riječ o inferencijalnoj evidencijalnosti, što znači da se o prošloj radnji zaključuje na temelju rezultata, odnosno određenih indicija koje upućuju na postojanje prošle radnje.⁵ U primjeru 3, na temelju opeklina se zaključuje da je osoba bila zlostavljana, a u primjeru 4 zaključuje se da je netko bio u sobi na temelju tragova stopala.

se razmatra varijabilnost uporabe perfekta u različitim dijalektima španjolskog i portugalskog, no očigledno je da je riječ o recentnim i tek parcijalnim istraživanjima.

⁴ To naravno ne mora vrijediti i za druge jezike. Žic-Fuchs (2009) razliku između engleskog rezultativnog perfekta (perfekta ishoda) i iskustvenog perfekta uspostavlja na temelju teličnosti, pri čemu ishod u perfektu mogu označavati samo telične radnje, a iskustvo atelične.

⁵ Logička povezanost rezultativnosti i evidencijalnosti vidi se i po tome što se evidencijalnost kao kategorija u mnogim jezicima razvija iz (rezultativnog) perfekta, v. Lindstedt 2000.

3. Quemaduras. A este hombre lo *han torturado* – explicó –. Esas marcas las hace una lámpara de soldar. (Zafón 2009:109)

4. Bajé la mirada y observé que el rastro de pisadas en el polvo llegaba hasta la puerta cerrada. – Alguien *ha entrado* en la habitación – dije –. Recientemente. (Zafón 2009:145)

Evidencijalnost se kao posebna kategorija u relevantnim španjolskim gramatikama (npr. RAE 2009, Bosque i Demonte 2000,) ne spominje, no određeni tipovi evidencijalnosti javljaju se u opisima nekih hispanoameričkih varijeteta.⁶ Tako primjerice Bermúdez (2005) postulira evidencijalnost kao središte kategorije perfekta za varijetet španjolskog zvan *rioplatense* (područje uz rijeku La Plata), a Escobar (1997) ističe evidencijalnost kao inovaciju kod španjolskog u dodiru s kečuanskim u Peruu.

Rezultativnom perfektu u španjolskom odgovara aorist u portugalskom:

5. Los abogados me *han desangrado* y estoy de deudas hasta el cuello. (Zafón 2009:196)

Os advogados *depenaram-me* e estou cheia de dívidas até ao pescoço. (Zafón 2004:141)

6. De hecho afirma que los sedantes se le *han subido* a la cabeza y está aceleradísimo. (Zafón 2009:349)

Aliás afirma que os sedativos lhe *subiram* à cabeça e está aceleradíssimo. (Zafón 2004:245)

U portugalskom se često kao oznaka rezultata javlja čestica *já* (tamo gdje u španjolskim rečenicama nema vremenskog priloga *ya*):

7. Le diré a la enfermera titulada que se encarga de ti que te *has despertado*. (Meyer 2010:457)

Vou informar a tua enfermeira responsável de que *já acordaste*. (Meyer 2008:451)

8. *He respondido* a tus preguntas, ahora deberías dormir – insistió. (Meyer 2010:306)

Já respondi às tuas perguntas, agora, devias dormir – insistiu. (Meyer 2008:303)

⁶ „Evidencijalnost“ se u RAE (2009:1734-1736) koristi kao termin istovjetan „rezultativnosti“.

Temeljno značenje čestice *já* je priložno „već“ ili „sada“, no ona je visokogramatikalizirana kao aspektualni gramatem, a u nastavku ćemo vidjeti da se javlja i kao oznaka iskustvenosti u portugalskom.

2.2. *Iskustveni perfekt*

Iskustveni perfekt označava radnju koja se dogodila barem jednom u prošlosti. I ovdje se u španjolskom jeziku, za razliku od engleskog (v. Žic-Fuchs 2009), i telične (9) i atelične (10) radnje mogu koristiti za iskazivanje iskustva bez nužnog postojanja izravnog rezultata u sadašnjosti.

9. La Sombra del Viento. ¿Lo *ha leído* usted? – *He leído* todas las novelas de Julián. (Zafón 2009:260)

10. Qué bien habla el señor. Se conoce que *ha ido* a la universidad esa del sorbete. – Sorbona – corregía Barceló, sin acritud. (Zafón 2009:59)

U kombinaciji s vremenskim adverbijalima tipa *nunca, jamás* ('nikada') ili *siempre* ('uvijek') iskustveni perfekt približava se perfektu trajne situacije, s obzirom da uključuju „sada“ u vremenski raspon:

11. Me limité a negar, incapaz de quitar la mirada de aquella criatura con tez de muñeca de porcelana y ojos blancos, los ojos más tristes que *he visto jamás*. (Zafón 2009:30)

12. Siempre *he sabido* que llegaría este día y tengo que confesarte que me alegra ser yo quien te dé la noticia. (Zafón 2009:331)

Iskustveni perfekt se može javiti i s određenijim vremenskim adverbijalima koji ne uključuju vrijeme govorenja (*de joven* u sljedećem primjeru) po čemu se španjolski perfekt udaljava od tipičnog pripadnika kategorije.

13. Porque ahora me ve viejo y blando, pero yo de joven *he sido* muy canalla y muy cobarde. (Zafón 2009:505)

U engleskom jeziku, na primjer, perfekt nije kompatibilan s takvim vremenskim oznakama (za razliku od švedskog i finskog, v. Dahl 1985), a za španjolski valja napomenuti da je u takvoj uporabi perfekt afektivno obilježen i podrazumijeva određenu psihološku bliskost prošlog događaja, odnosno njegovu emotivnu relevantnost u sadašnjosti. Afektivnost i ekspresivnost katkad se sugeriraju kao ključne odrednice uporabe španjolskog perfekta općenito (npr. DeMello 1994), a ne vremenske relacije, odnosno restrikcije vezane uz kompatibilnost s

različitim vremenskim adverbijalima, no o tom pitanju još uvijek nema konsenzusa u literaturi (pregled različitih pristupa v. u Hurtado González 1998).

Kao i rezultativni, i iskustveni perfekt odgovara portugalskom aoristu:

14. Cada libro que ves aquí *ha sido* el mejor amigo de alguien. Ahora sólo nos tienen a nosotros, Daniel. (Zafón 2009:17)

Cada livro que aqui vês *foi* o melhor amigo de alguém. Agora só nos têm a nós, Daniel. (Zafón 2004:13)

15. Sólo la *he visto* una vez. (Zafón 2009:230)

Só me *encontrei* com ela uma vez. (Zafón 2004:165)

Kao i kod rezultativnog perfekta, i kod iskustvenog se često uz aorist javlja čestica *já* (tamo gdje u španjolskom nema priložnog *ya*):

16. ¿*Has besado* alguna vez a una chica, Daniel? (Zafón 2009:40)

Já beijaste alguma vez uma rapariga, Daniel? (Zafón 2004:31)

17. Me atrevería a decir que sé más que tú, y que te convendría olvidarla, aunque ya sé que no lo harás. Yo también *he tenido* dieciséis años... (Zafón 2009:70)

Atrever-me-ia a dizer que sei mais do que tu, e que o melhor para ti seria esquecer-la, embora já saiba que não o farás. Eu também *já tive* dezasseis anos... (Zafón 2004:54)

Važno je naglasiti da se *já* može koristiti u nerezultativnoj, iskustvenoj funkciji i s inherentno teličnim predikacijama:

18. ¿*Has hecho* antes esta práctica de laboratorio? – preguntó. (Meyer 2010:53)

Já realizaste este trabalho laboratorial? – perguntou ele. (Meyer 2008:52)

Kao što smo spomenuli u uvodu, Dahl i Velupillai (2011) tvrde da jezici obično tvore PERFEKT ili perifrastično ili uz pomoć riječi s temeljnim izvornim značenjem „već“ ili „završiti“ („*already*“ *perfects* i „*finish*“ *perfects*). Potonji su, prema navedenim autorima, rasprostranjeni u sjeveroistočnoj Aziji (npr. mjanmarski, tajski, laoski, kmerski, javanski, fidžijski), zapadnoj Africi (npr. tenjer, temne, joruba) te u afrikaansu. S obzirom da morfem *já* (za koji je već primjećena gramatikalizacija perfektivnih značenja npr. u Santos 1996 i Lindstedt 2000) pokriva kriterije koje navedeni autori koriste za određivanje pripadnosti određene forme kategoriji PERFEKT, a to su rezultativnost i

iskustvenost, u njihov bi atlas svakako trebalo uvrstiti i portugalski jezik, koji bi po svemu sudeći predstavljao izoliranu areu (Sarić 2010). Perfekt kao glagolsko vrijeme u portugalskom jeziku navedeni autori tretiraju kao marginalnog pripadnika kategorije s obzirom da nema ni rezultativnu ni iskustvenu uporabu.

2.3. *Narativni perfekt*

U gramatikama i priručnicima često se postavlja restrikcija koja uporabu perfekta s vremenskim adverbijalima ograničava na interval unutar razdoblja zadnjih 24 sata, dakle unutar „danas“. U tipološkoj literaturi takva je opreka „danas/ne-danas“ (tzv. *hodiernal perfect*) poznata u grupi bantu jezika, u hiškarijani, kikšitu, kečuanskom itd., a od suvremenih romanskih jezika navode se, osim španjolskog, katalonski i okcitanski (Dahl 1985). Međutim, takve su restrikcije u španjolskom stroge kada je u pitanju narativni kontekst odnosno sekvencijalno nizanje radnji, ali ne i općenito, zbog čega ih Real Espinosa naziva „urbanom legendom“ (2009:10). Slijede neki od primjera koje navodi Real Espinosa, ističući da pripadaju govornom jeziku obrazovanih govornika europskog varijeteta španjolskog jezika:

19. Durante todo el jueves *hemos salido* a localizar y ayer *he conocido* a Bárbara, quién hará las labores de asistente de dirección. (2009:13)

20. Antenoche *han salido* con sus bombos y sus garrotes a enfrentarse a los simpatizantes de los agricultores que protestan en la Plaza de Mayo por los nuevos impuestos decretados por el gobierno de Cristina Kirchner para los productos agrícolas. (2009:13)

Vremenski adverbijali u navedenim rečenicama (*durante todo el jueves* ‘cijeli četvrtak’, *antenoche* ‘preksinoć’) označavaju intervale izvan „danas“ i potpuno su kompatibilni s perfektom. Kada se pak perfekt koristi unutar vremenskog okvira „danas“, nije nužno riječ o rezultativnoj uporabi (iako su poklapanja moguća kod svih uporaba perfekta), što možemo ilustrirati Comrijevim primjerom: *Hoy he abierto la ventana a las seis y la he cerrado a las siete* (1985:85).

Pojavljivanje perfekta u narativnom kontekstu još je jedno obilježje po kojem se španjolski perfekt razlikuje od prototipa PERFEKTA kao kategorije, s obzirom da se on definira, među ostalim, kao nenarativno vrijeme, za razliku od aorista (opće prošlosti): [...] *the perfect is not a narrative tense, and therefore the Latin and Serbo-Croatian Perfects, for*

instance, do not belong to the cross-linguistic type "perfect" at all [...] (Lindstedt 2000:366). Kao što je već navedeno, restrikcije pojavljivanja perfekta u susljednom nizanju radnji tiču se komaptibilnosti s vremenskim adverbijalima koji označavaju određeno razdoblje unutar „danas“:

21. – Esta mañana – continuó Tomás – Bea se *ha encerrado* en su cuarto y no *ha salido* en todo el día. Mi padre se *ha plantado* en el comedor a leer el ABC y a escuchar zarzuelas en la radio a todo volumen. En el entreacto de Luisa Fernanda *he tenido* que salir porque me volvía loco. (Zafón 2009:229)

Iz priloženog možemo zaključiti da je španjolski perfekt prijelazna kategorija – za narativni je kontekst tipičan aorist, a perfekt se tu javlja uz navedene restrikcije (što je jedna od faza kroz koju je prošao primjerice i francuski na putu prema potpunoj aoristizaciji).

Narativni perfekt u španjolskom jeziku odgovara isključivo aoristu u portugalskom:

22. Este mediodía, a la hora de comer, me *he acercado* hasta Correos y *he tenido* unas palabras con un viejo conocido que traba ja allí. (Zafón 2009:224)

Hoje ao meio-dia, à hora de almoço, *fui* até aos Correios e *troquei* umas palavras com um velho conhecido que trabalha lá. (Zafón 2004:160)

U tom se slučaju uz aorist ne pojavljuje čestica *já*, specijalizirana za izražavanje rezultativnosti i iskustvenosti u nenarativnom kontekstu.

2.4. *Perfekt trajne situacije*

Perfekt trajne situacije označava radnju koja je počela u prošlosti i proteže se do sadašnjosti (vremena govorenja).

23. *He leído* muchos libros desde aquella lejana noche de 1945, pero la última novela de Carax sigue siendo mi favorita. (Zafón 2009:563)

Li muitos livros desde aquela longínqua noite de 1945, mas o último romance de Carax continua a ser o meu preferido. (Zafón 2004:397)

24. *Él ha sido* mi única familia, y mi mejor amigo, todos estos años. (Zafón 2009:41)

Foi ele a minha única família, e o meu melhor amigo, todos estes anos. (Zafón 2004:32)

Perfekt trajne situacije je jedini slučaj kada španjolskom perfektu može odgovarati portugalski perfekt:

25. Pero ya le ayuda. Le *ha ayudado* desde siempre. (Zafón 2009:468)

Mas ela já o ajuda. *Tem-no ajudado* desde sempre. (Zafón 2004:326)

Pri tome referentno vrijeme nije nužno izrečeno već je dovoljno da se može rekonstruirati iz konteksta. Osim toga, važno je napomenuti da radnja kod perfekta trajne situacije ne traje nužno u sadašnjosti već može označavati i radnju koja je završena u određenoj točki bliskoj vremenu govorenja:

26. Lo siento. *He estado* fuera. Me fui a la playa con algunos amigos y luego tuve que escribir un trabajo para el instituto. (Meyer 2010:147)

Desculpa. *Tenho estado* fora. Fui à praia com alguns amigos e, além disso, tive de redigir um trabalho. (Meyer 2008:145)

Kao što smo do sada mogli primjetiti, perfekt u portugalskom jeziku samo se marginalno uklapa u kategoriju PERFEKT s obzirom da nema većinu tipičnih perfekatskih funkcija. On se, naime, ne koristi za iskazivanje rezultata, iskustva ili bliske prošlosti, već se u tipološkoj perspektivi može povezati isključivo s perfektom trajne situacije. Međutim, i tu se znatno razlikuje od mnogih drugih jezika, jer on s dinamičnim predikacijama nužno označava ponavljaju radnju od nekog trenutka u prošlosti do sadašnjosti. Važno je pri tome napomenuti da iterativno značenje nije ovisno o drugim rečeničnim elementima koji bi upućivali na takvu interpretaciju – u sljedećoj rečenici nema, na primjer, vremenskih adverbijala koji bi označavali ponavljanje radnje, a značenje rečenice podrazumijeva više posjeta:

27. Apesar do crime, a vítima *tem visitado* o arguido no Estabelecimento Prisional onde o mesmo se encontra detido», refere o mesmo documento. (<http://diariodigital.sapo.pt>)

Iterativno čitanje nije prisutno jedino kod određenih predikacija koje pripadaju aspektualnom razredu stanja, kao u primjeru 28, kao i kada se perfekt koristi za iskazivanje buduće radnje koja se dogodila prije neke druge buduće radnje, kao u primjeru 29 (v. Oliveira 2003).

28. Podemos dizer que Portugal *tem vivido* mergulhado em ilusões sobre o custo real dos bens e serviços proporcionados à população. (<http://sol.sapo.pt/inicio>)

29. Quando a Rita chegar a casa da avó, já o Rui a *tem visitado*.
(Oliveira 2003:160)

Comrie (1985) portugalski perfekt opisuje kao glagolsko vrijeme koje označava ponavljaju radnju koja počinje u nedavnoj prošlosti: *It refers to a situation that is habitual for a period of time starting in the recent past and continuing up to (but not necessarily including) the present moment [...]* (1985:81). Međutim, nedavna prošlost može biti samo implikacija, ali ne i dio značenja, što se vidi po kompatibilnosti perfekta s vremenskim adverbijalima koji podrazumijevaju početak radnje u daljoj prošlosti:

30. O que vou enfrentar não é mais que uma mais, de tantas dificuldades que *tenho enfrentado* ao longo destes anos. (<http://www.jn.pt/>)

Kao što smo do sada mogli uočiti, perfekt u španjolskom nema ulogu iskazivanja neposredno bliske prošle radnje, kao što je slučaj s engleskim u kombinaciji s adverbijalima poput *just*, jer španjolski perfekt ne pokazuje stroge restrikcije po pitanju kompatibilnosti s vremenskim adverbijalima koji nisu bliski vremenu govorenja ili ga ne uključuju u označeni vremenski interval. U određenim uvjetima funkciju iskazivanja neposredno bliske prošle radnje, i u španjolskom i u portugalskom, može imati konstrukcija „*acabar + de + infinitiv*“. Zanimljivo je da ta konstrukcija formalno odgovara onomu što Dahl i Velupillai (2011) nazivaju „*finish*“ *perfects*, no ona se prema njihovom pristupu ipak ne bi tretirala kao PERFECT jer nije gramatikalizirana kao oznaka rezultativnosti i iskustvenosti.

3. ZAKLJUČAK

U ovom radu bavili smo se analizom uporabe perfekta u standardnim europskim varijetetima španjolskog i portugalskog jezika. Dok je perfekt u španjolskom jeziku specifičan po svojoj širokoj uporabi te pored spektra značenja tipičnog za PERFECT kao kategoriju pokazuje i neka obilježja općeg prošlog vremena (npr. pojavljivanje u narativnom kontekstu, kompatibilnost s vremenskim adverbijalima koji ne uključuju vrijeme govorenja u svoj interval), u portugalskom se perfekt koristi u daleko suženijem i specijaliziranijem značenju, a to je u prvom redu iterativnost.

Rezultativni, iskustveni i narativni perfekt u španjolskom odgovaraju portugalskom aoristu. Uz aorist se često javlja morfem *já* kao

visokogramatikalizirana čestica koja označava rezultativnost i iskustvenost (u nenarativnom kontekstu), i to neovisno o teličnosti bazične predikacije. Jedino perfektu trajne situacije u španjolskom odgovara perfekt u portugalskom jeziku, pri čemu je važno napomenuti da je semantičko poklapanje ovdje samo djelomično, s obzirom da portugalski perfekt kod dinamičnih radnji inherentno označava iterativnost, dakle neovisno o vremenskim adverbijalima i drugim rečeničnim elementima koji bi upućivali na takvu interpretaciju, kao što je slučaj u španjolskom.

U nastavku istraživanja namjeravamo ispitati opsežniji korpus koji će omogućiti detaljniju analizu sintaktičkih i semantičkih faktora (ulogu vremenskih adverbijala u rečenici, ulogu teličnosti i drugih obilježja koja definiraju različite aspektualne razrede) ključnih za uporabu perfekta u odnosu na druga glagolska vremena i konstrukcije. Nadalje, nastavak istraživanja trebao bi biti usmjeren i na ispitivanje same dijalektalne varijabilnosti, u prvom redu na području europskog španjolskog.

LITERATURA

- Bermúdez, F. (2005): *Los tiempos verbales como marcadores evidenciales: El caso del pretérito perfecto compuesto*, Estudios Filológicos, br. 40, 165-188.
- Bosque, I. i Demonte, V. (2000): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid, Espasa Calpe.
- Comrie, B. (1976): *Aspect*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Comrie, B. (1985): *Tense*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. (1985): *Tense and Aspect Systems*. Oxford, Blackwell.
- Dahl, Ö. i Velupillai, V. (2011): *The Perfect U*: Dryer, M. S. i Haspelmath, M. (ur.) *The World Atlas of Language Structures Online*, Munich, Max Planck Digital Library. <http://wals.info/chapter/68> (17.4.2012.)
- De Mello, G. (1994): *Pretérito compuesto para indicar acción con límite en el pasado: 'Ayer he visto a Juan'*, Boletín de la Real Academia Española, br. 74, 611-631.
- Escobar, A. M. (1997): *Contrastive and innovative uses of the present perfect and the preterite in Spanish in contact with Quechua*, Hispania, br. 80, 859-870.
- Harris, M. (1982): *The 'past simple' and the 'present perfect' in Romance U*: Vincent, N. i Harris, M. (ur.), *Studies in the Romance Verb*, Croom Helm, London & Canberra, 1982., 42-70.
- Hurtado González, S. (1998): *El perfecto simple y el perfecto compuesto en el español actual: estado de la cuestión*, EPOS, br. 14, 51-67.
- Laca, B. (2010): *Perfect Semantics: How Universal Are Ibero-American Present Perfects? U*: Selected Proceedings of the 12th Hispanic Linguistics Symposium, Borgonovo,

- C. et al. (ur.), Cascadilla Proceedings Project, Somerville, MA, str. 1-16. www.lingref.com, document #2401 (17.4.2012.).
- Lars, J. (2000): *Viewpoint operators in European languages* U: Dahl (ur.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 27-187.
- Lindstedt, J. (2000): *The perfect - aspectual, temporal and evidential* U: Dahl (ur.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 365-383.
- Martínez-Atienza, M. (2006): *A Comparative Analysis between the English and Spanish Aspectual Systems* U: Brugè, L. (ur.), *Studies in Spanish Syntax*, University Ca'Foscari of Venice, Libreria Editrice Cafoscarina, 151-174.
- Oliveira, F. (2003): *Tempo e Aspecto* U: Mateus, M.H. et al., *Gramática da Língua Portuguesa*, Lisboa, Caminho, 127-178.
- RAE (2009): *Nueva gramática de la lengua española: morfología, sintaxis I*, Barcelona, Espasa.
- Real Espinosa, J. M. (2009): Gramática: la metáfora del espacio, MarcoELE: Revista de didáctica ELE 8, <http://marcoele.com/gramatica-la-metafora-del-espacio/> (25.3.2012.)
- Reichenbach, H. (1947): *Elements of Symbolic Logic*. New York, Macmillan & Co.
- Santos, D. (1996): *Tense and aspect in English and Portuguese: a contrastive semantical study*. (Doktorski rad), Instituto Superior Técnico, Universidade Técnica de Lisboa.
- Sarić, D. (2010): *Perfekt(i) u portugalskom*, Hieronymus, 2/1, 25-33.
- Squartini, M. i Bertinetto, P. M. (2000): *The Simple and Compound Past in Romance languages* U: Dahl (ur.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, 403-439.
- Thibault, A. (2000): *Perfecto simple y perfecto compuesto en español preclásico. Estudio de los perfectos de indicativo en "La Celestina", el "Teatro" de Encina y el "Diálogo de la lengua*, Tübingen, Niemeyer.
- Žic-Fuchs, M. (2009): *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*, Zagreb, Nakladni zavod Globus.

Izvori

- Ruiz Zafón, C. (2002): *La sombra del viento*. Barcelona, Planeta.
- Ruiz Zafón, C. (2004): *A sombra do vento*. Lisboa, Dom Quixote (sa španjolskog na portugalski preveo J. Teixeira de Aguiar).
- Meyer, S. (2010): *Crepúsculo*. Alfragide, Gailivro (s engleskog na portugalski prevela V. Falcão Martins).
- Meyer, S. (2009): *Crepúsculo*. Madrid, Santillana (s engleskog na španjolski preveo J. Miguel Pallarés).

PERFECT IN SPANISH AND PORTUGUESE

This paper reports on a study we conducted on the use of the perfect tense in the standard peninsular varieties of Spanish and Portuguese. If we talk about the perfect as a category, we can say that both languages use a form which differs to some extent from what is considered a typical member of this category in a cross-linguistic perspective. The Spanish perfect tense is specific for its wide use, not showing strict restrictions on its distribution, by which it seems to be grammaticalizing towards the general past tense while the Portuguese perfect tense is used in limited environments and does not show the range of uses typical of the perfect as a category. The analysis is based on the relevant linguistic bibliography and on the contrastive analysis based on a corpus of contemporary narrative texts. In the corpus analysis we take Spanish as a source language and describe the use of its perfect tense compared to the means of expressing the same tense and aspect information in Portuguese. It has been shown that the Spanish perfect tense generally corresponds to the aorist tense in Portuguese, often in combination with the particle *já* in the case of resultative and experiential use while the perfect tense appears only as a marker of permanent situation, although even in this case there is no complete overlap in meaning since Portuguese perfect (with dynamic predications) inherently marks iteration.

Key words: perfect of result, experiential perfect, narrative perfect, perfect of persistent situation, iterativity